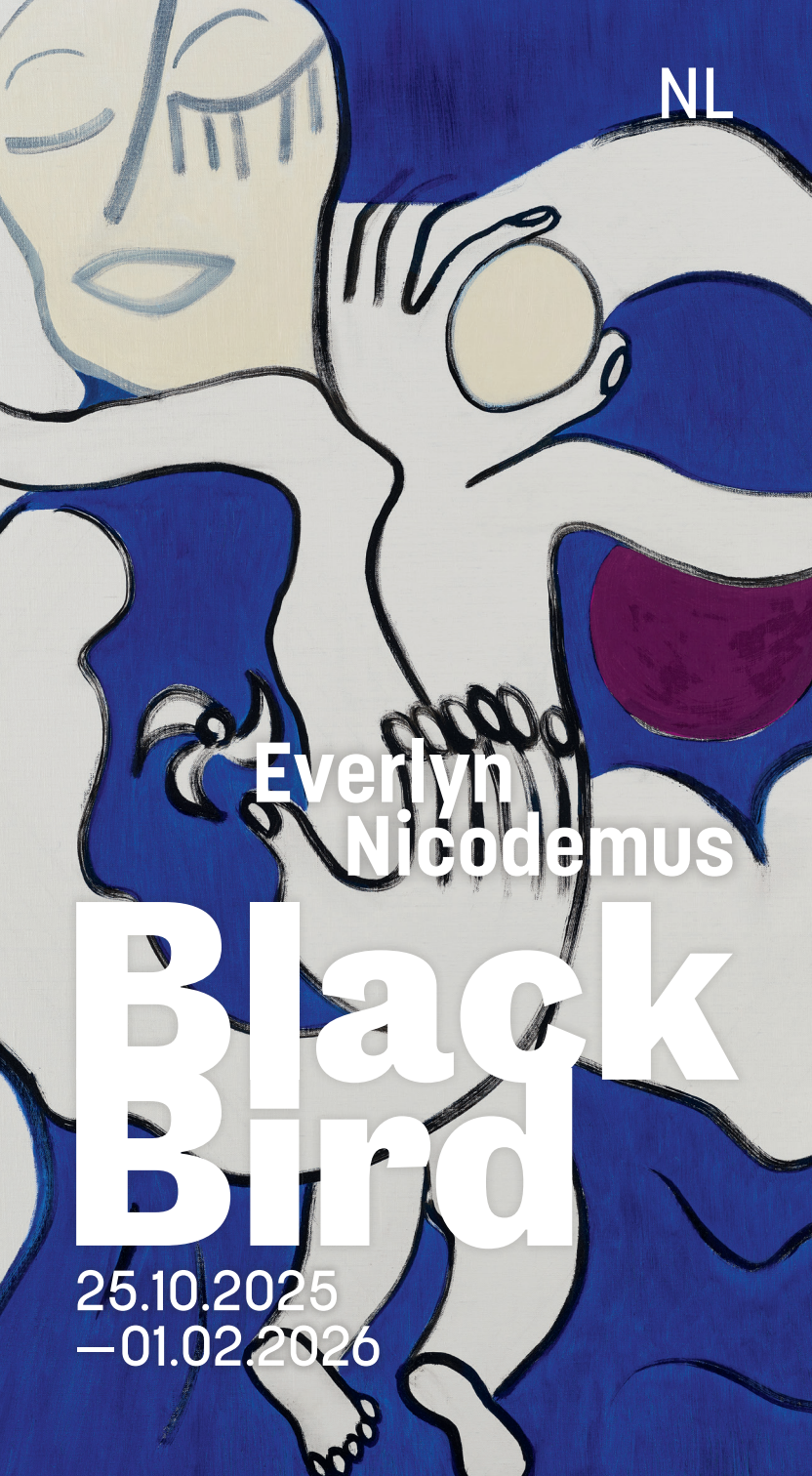

NL

Everlyn
Nicodemus

Black Bird

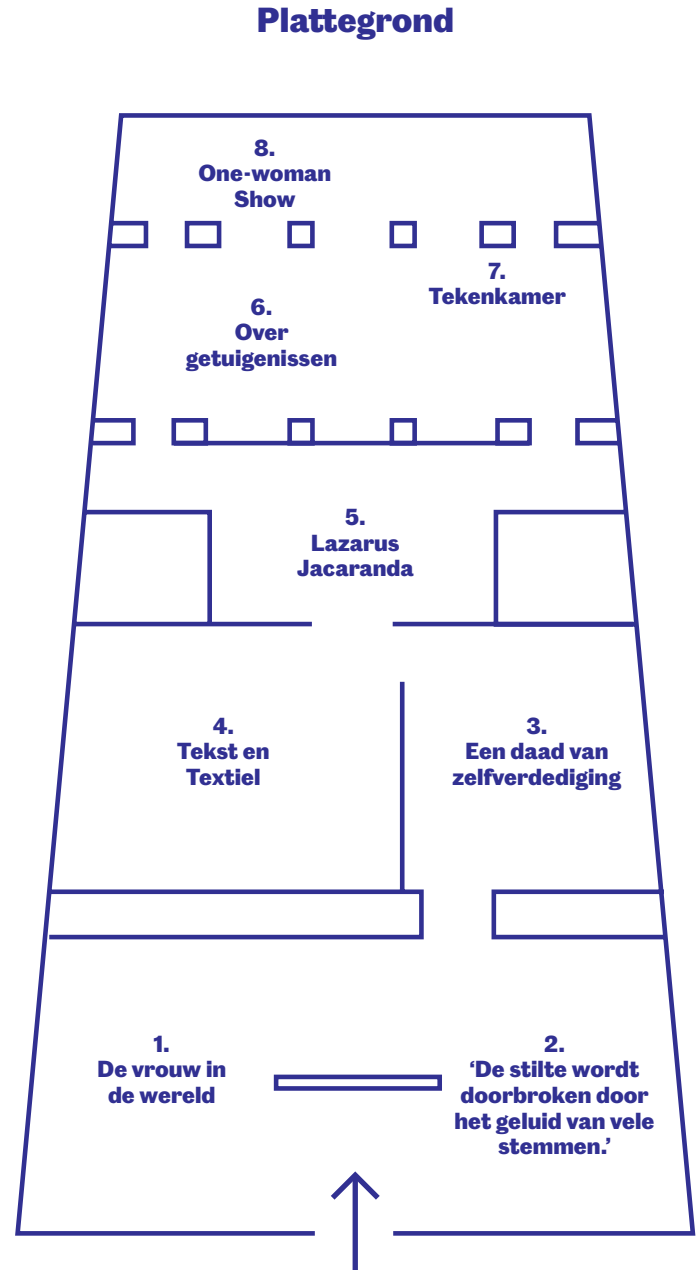
25.10.2025
— 01.02.2026

**Een geheime kracht
als twee bomen
die elkaar steunen,
als de wind die fluistert
in het gras,
als de rivier
die de oever
streelt
zo innig
vrouw tot vrouw.**

Everlyn Nicodemus, 1986

***Black Bird* ontleent zijn titel aan een nog ongepubliceerd manuscript van Everlyn Nicodemus. De titel roept de poëzie en de rijke beeldtaal op die haar werk ons aanreikt. Nicodemus' artistieke praktijk omvat schilderijen, collages, tekeningen, textielwerken en poëzie. Ze beoefent kunst als een vorm van 'visuele spraak' die in staat is om wederkerige en solidaire relaties aan te gaan.**

Nicodemus werd in 1954 geboren in Marangu, Kilimanjaro, in wat kort daarna Tanzania zou worden, en bracht haar vormende jaren door in een bruisende culturele, sociale en politieke context. In 1973 verhuisde ze naar Zweden, waar ze zich als reactie op het racisme dat ze in het land ervoer, toelegde op de antropologie. Ze weigerde echter haar medemensen te objectiveren en vond in de beeldende kunst een taal waar ze zich in kon vinden en waarmee ze contact kon leggen met anderen.

1. De vrouw in de wereld

Tussen 1984 en 1986 begon Nicodemus aan het omvangrijke tricontinentale project *Woman in the World*. Ze ontmoette en wisselde ervaringen uit met vrouwen in het Deense plattelandsdorp Skive, op verschillende locaties in Tanzania en in de (voor)stedelijke gebieden van de megalopolis Kolkata in India. Het project vertrok vanuit de vraag 'Wat betekent het voor jou om een vrouw te zijn?' en eerder dan ervaringen van vrouwen te verzamelen als data richtte het zich op het delen van gemeenschappelijke ervaringen van vreugde, pijn en trauma's onder vrouwen die – met verschillende achtergronden, beroepen en leeftijden – één voor één probeerden te leven en te overleven in patriarchale samenlevingen.

The Silence, 1984.
Courtesy van de kunstenaars en Richard Saltoun
Gallery, Londen, Rome, New York.

2. 'De stilte wordt doorbroken door het geluid van vele stemmen.'

Sinds haar eerste schilderijen beschouwt Nicodemus haar werk als een plek waar ze voorbij het typische onderscheid tussen het zelf en de ander kan raken. Haar opvatting van identiteit als een complex, fluïde gegeven wordt zichtbaar in composities die zinspelen op gemeenschap, liefde en zelfreflectie. Haar werk laat zich niet classificeren en beweegt zich moeiteloos langs verschillende kennissystemen en visuele referenties: tussen abstractie en figuratie, portretkunst en geometrische vormen, het ritme van de gemeenschap en introverte zelfreflectie, Afrikaanse en Europese kunstgeschiedenis, theorie en praktijk.

3. Een daad van zelfverdediging

Kort na de voltooiing van *Woman in the World* verhuisde Nicodemus naar het Elzasser dorp Still, bracht een jaar door als gaststudent aan de Kunstacademie van West-Berlijn en vestigde zich vervolgens in 1989 in Antwerpen, waar ze haar iconische reeks *Silent Strength* (1989-90) schilderde. De schilderijen kwamen tot stand in de nasleep van een mentale en fysieke inzinking en baden in een levendige oranje gloed, alsof ze de veerkracht van de verbeelding belichamen, zelfs in moeilijke tijden. De figuren lijken vast te zitten in een benauwende ruimte – een verwijzing naar het gevoel van fysieke en sociale isolatie.

De bijna-doodervaring van de kunstenares heeft een onuitwisbaar spoor achtergelaten in haar leven en werk. *The Wedding* (1990-94) bestaat uit in totaal 84 schilderijen en verbeeldt 'het huwelijk / tussen dromen / en nachtmerries' van leven en dood. Met een lichter kleurenpalet introduceert *The Wedding* motieven als het graf – symbool van de dood – en bloeiende bloemen als teken van wedergeboorte. We zijn getuige van Nicodemus' worsteling met wat later als een posttraumatische stressstoornis (PTSS) zou worden gediagnosticeerd, en van haar weg naar herstel.

Silent Strength I, 1989.
Courtesy van de kunstenares en
Amir Shariat.

4. Tekst en textiel

De assemblages, collages en textielwerken die in deze ruimte bijeengebracht zijn, getuigen van Nicodemus' voortdurende experimenten met taal en abstractie in relatie tot traumatische ervaringen. Eind jaren negentig ontwikkelde ze een techniek die ze 'internetting' noemde – een woordspeling op de techniek om netten te maken, vaak gebruikt bij hekwerken, en op de ervaring van gevangenschap of internering. De gevangen objecten waren een manier om juist datgene te visualiseren dat elke voorstelling leek te overstijgen, zoals het verdriet als gevolg van herhaalde miskramen, uitgedrukt in de reeks *Birth Mask* (2002). Deze assemblage-techniek weerspiegelt haar interesse in hoe culturen, kunstvormen en ambachten de wereld rondreizen via handel, ballingschap en andere routes. Motieven zoals de op textiel geïnspireerde rasters en geometrische abstracties sluiten het werk niet op in puur formalisme. Ze voorzien het visuele veld van uitingen van gedeelde menselijkheid, via de 'wederzijdse toe-eigening' die culturen met elkaar verbindt.

Text Textile Linguafranca One, 2003.
Courtesy van de kunstenares en Richard Saltoun Gallery, Londen, Rome,
New York.

5. Lazarus Jacaranda

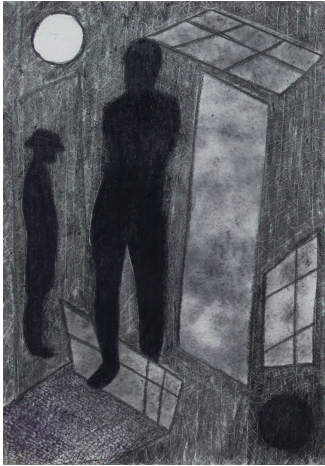
Deze schilderijen representeren herinneringen aan bijbelpassages en lessen die Nicodemus als kind op de lutherse zondagsschool uit het hoofd leerde. Jacaranda is een bloemdragende plant uit de tropische en subtropische gebieden van Amerika. Nicodemus herinnert zich de prachtige paarse bloemen die tijdens haar kindertijd in Moshi, de hoofdstad van Kilimanjaro, overvloedig bloeiden, een herinnering aan het feit dat planten net zo veel reizen als mensen. De reeks is geen weergave van het bijbelverhaal over Lazarus die uit zijn graf opstaat. In plaats daarvan staan er vrouwelijke figuren op de voorgrond, zowel archetypen als individuen met een naam, in ontspannen en vredige poses, hun voeten ondersteund door bloemen en bloemblaadjes die krachtig tot leven komen.

6. Over getuigenissen

Reference Scroll on Genocide, Massacres and Ethnic Cleansing (2004) is een belangrijk keerpunt in Nicodemus' onderzoek naar kunst en trauma. Het werk gebruikt als belangrijkste bron Israel W. Charny's *Encyclopedia of Genocide* (2000) en vormt het resultaat van een nauwgezet en geduldig proces van redigeren, drukken en aaneennaaien van verslagen over de ontelbare gruweldaden die hun stempel hebben gedrukt op de wereldgeschiedenis. 'Langzaam', zegt ze, 'bewoog ik me voort door het ene gruwelijke verhaal aan het andere te naaien.' Dit fundamentele gebaar van collectieve rouw geldt ook voor de getuigenis, belichaamd door de figuur van de omstaander die verschijnt in *Spaces* (1996-97). De anonieme figuur in de schaduw kijkt passief naar het theater van geweld. Deze twee werken in dialoog focussen op de ethiek van de getuigenis, een echo van de feministische oproepen tot een politiek van empathie en solidariteit.

7. Tekenkamer

Tekenen is een rode draad in het werk van Nicodemus. De werken in deze ruimte keren terug naar motieven als de dubbelganger en de schaduw en weerspiegelen de voortdurende verkenning van verdriet en de strijd tegen isolement. *The Widow and the Shadow* (2018) ontstond tijdens een periode van rouw, terwijl de recentere reeks *Folie à deux* (2024) een zoektocht naar balans en verbinding suggereert. In de psychiatrie verwijst 'folie à deux' naar een psychose die van de ene persoon op de andere wordt overgedragen. Twee zittende figuren spiegelen elkaar in een gevarieerd kleurenpalet. Hun silhouetten zijn voorzien van een cirkel op de borst – alsof de ruimte van het hart is uitgehold – en roepen zo een emotioneel spectrum op dat reikt van pijn tot liefde, waarbij het ene in het andere overvloeit.

The Widow and the Shadow, 2018.
Courtesy van de kunstenaressen en Richard Saltoun
Gallery, Londen, Rome, New York.

8. One-woman Show

'Ik schilder, ik schrijf, ik schreeuw. Ik kan niet zwijgen.'
—Everlyn Nicodemus

De vroegste werken in Nicodemus' carrière zijn reeds doordrongen van een diepgaande betrokkenheid bij de erkenning van de strijd van vrouwen in patriarchale samenlevingen. In 1979 keerde ze terug naar Tanzania. Terwijl ze als lerares Swahili voor een Scandinavische hulporganisatie werkte, sloot ze zich aan bij een groep expatvrouwen die samenkwamen om te schilderen en te tekenen. De klik met het medium was er meteen en Nicodemus begon te schilderen op alles wat ze op de lokale markt kon vinden: karton, schorsdoek en manden. Zes maanden later, in 1980, slaagde ze erin om haar eerste solotentoonstelling te organiseren in het Nationaal Museum van Tanzania in Dar es Salaam. Ze toonde schilderijen en gedichten over onderwerpen als voortplantingsrechten, zwangerschap en bevalling, waarmee ze op haar eigen manier inging op de oproep van de Senegalese feministe Awa Thiam, die in 1978 schreef: 'Vrouwen moeten hun stem terugkrijgen, hun echte stem. Dat zal niet zonder moeite gaan, want de geprivilegieerden die hun stem gebruiken – mannen – willen die behouden.'

After the Birth, 1980.
Courtesy van de kunstenaressen en een privécollectie in België

Over de kunstenaressen

Everlyn Nicodemus woont en werkt in Edinburgh. Ze verhuisde zeventien jaar geleden naar Schotland, na in Antwerpen en Brussel te hebben gewoond tussen 1989 en 2008. Ze kreeg de Freelands Foundation Award 2022 voor haar retrospectieve in de National Galleries of Scotland, Edinburgh van oktober 2024 tot mei 2025. Haar werk is sinds 1980 internationaal getoond in verschillende solo- en groepstentoonstellingen en haar academische teksten heeft zich verspreid via talrijke conferenties, symposia en publicaties. Tussen 1996 en 2000 maakte ze deel uit van de redactieraad van het internationale tijdschrift *Third Text*, samen met oprichter Rasheed Araeen en redacteur Jean Fisher. Nicodemus wordt vertegenwoordigd door Richard Saltoun Gallery, Londen, Rome en New York, en Andrew Kreps, New York.

Citaten:

- Jean Fisher, *Everlyn Nicodemus: Between silence and laughter*, Third Text, 1997
- Everlyn Nicodemus geïnterviewd door Lia Gorter in Vrouwen Maandblad van de Nederlandse Vrouwenbeweging, 1985
- Awa Thiam, *Speak Out, Black Sisters. Feminism and Oppression in Black Africa*, 1986

Publiek programma

- 24/10 19:00-20:00**
Opening Talk met Everlyn Nicodemus, Stephanie Straine and Sofia Dati ^(EN)
- 25/10 15:00-16:00**
Lezing door Catherine de Zegher ^(EN)
- 03/12 19:00-20:00**
Lezing door Zoé Samudzi ^(EN)
in samenwerking met KASK Curatorial Studies
- 29/01 19:00-20:00**
Lecture by Osei Bonsu ^(EN)
in samenwerking met KASK Curatorial Studies
- 05/11, 03/12 & 07/01
18:00-21:00**
Nocturnes met rondleidingen, lezingen
& workshops.

Raadpleeg alle programma-updates
of reserveer je rondleiding via [wiels.org](https://www.wiels.org).

Credits

De tentoonstelling wordt georganiseerd in samenwerking met de National Galleries of Scotland, en dankzij de genereuze steun van Richard Saltoun Gallery. Speciale dank gaat uit naar Amir Shariat en alle bruikleners.

Curatrice: Sofia Dati
WIELS stagiaires: Flora Vanclooster en
Pauline Boudaoud

**Vandaag ben je een schaduw
Morgen een spiegel
Gebroken in duizend
splinters.
Bezwaard door angst
Omsingeld door een
ondoordringbaar woud.
De dag erna...
Misschien een mens**

Everlyn Nicodemus, 1985

WIELS

Organised in
collaboration with

